

Wat is het effect van praktijkervaring?

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

HET IS AANNEMELIJK DAT PRAKTIJKERVARING DE WERKLOOSHEID ONDER MIGRANTENJONGEREN KAN VERMINDEREN

De werkloosheid onder jongeren van niet-westerse herkomst is veel hoger dan de gemiddelde werkloosheid onder alle jongeren. Zo was van de jonge autochtonen (tussen 15 en 25 jaar) in 2014 10% werkloos, terwijl dat onder Marokkaans-Nederlandse jongeren liefst 28% was, onder Turks-Nederlandse jongeren 25% en onder Surinaams-Nederlandse jongeren 26%.

Onderwijsinstellingen in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs zijn wettelijk verplicht om begeleiding te bieden bij het maken van de studiekeuze. Dit wordt ook wel loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) genoemd. Een belangrijk onderdeel hiervan is het opdoen van praktijkervaring: het daadwerkelijk uitoefenen van (een deel van de) activiteiten die bij een beroep horen in de beroepspraktijk.

Kennisplatform Integratie & Samenleving onderzocht op basis van literatuuronderzoek of het opdoen van praktijkervaring de jeugdwerkloosheid onder migrantenjongeren kan verminderen. Hoewel LOB-activiteiten niet specifiek of uitsluitend gericht zijn op jongeren met een migrantenachtergrond, is de verwachting dat juist zij baat kunnen hebben bij het opdoen van praktijkervaring. Ook is gekeken naar de rol die verbetering van het beroepsperspectief van jongeren en (beroeps)vooroordelen en rolmodellen hierbij spelen.

Praktijkervaring leidt tot betere arbeidsmarktkansen

Op basis van het gevonden onderzoek lijkt het plausibel dat het opdoen van werkervaringen tot betere arbeidsmarktkansen leidt. Verschillende (longitudinale) studies tonen aan dat het opdoen van concrete kennis tijdens stages/werkplekken bijdraagt aan het vinden van werk. Zo blijkt uit evaluatieonderzoek naar het effect van de Starterbeurs (een werkervaringsregeling waarbij afgestudeerde jongeren van 18 tot en met 26 jaar voor 6 maanden aan de slag gaan bij een bedrijf naar keuze) dat 60% van de deelnemers betaald werk heeft gevonden binnen drie maanden na de regeling. Daarnaast blijkt dat studenten die een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) volgen (waarbij meer ruimte is voor praktijkervaring) significant meer kans hebben op een baan dan studenten die een beroepsopleidende leerweg (bol) kiezen.

Deze voordelen zijn voor migrantenjongeren echter niet vanzelfsprekend. Jongens met een migrantenachtergrond hebben bijvoorbeeld meer moeite om een stage- of werkplek te vinden en kunnen dus minder profiteren van de voordelen ervan. Daarnaast blijkt dat migrantenjongeren relatief vaak voor een bol-opleiding kiezen. De bol-route wordt gezien als een goede doorstroommogelijkheid naar een hoger opleidingsniveau en de bbl-route wordt meer als 'werk' beschouwd. Verder blijkt dat er sprake is van een 'mismatch' in verwachtingen: werkgevers werven stagiairs aan onder de noemer 'werving van toekomstig personeel', terwijl migrantenjongeren vooral bezig zijn met het afronden van hun opleiding en niet zozeer met de kansen die een stage kan bieden voor hun loopbaan. Deze knelpunten (minder kans op een stage; voorkeur voor bol-opleiding; mismatch in verwachtingen) kunnen het beroepsbeeld van jongeren met een migrantenachtergrond vertroebelen en ervoor zorgen dat jongeren niet optimaal presteren, waardoor de kans om zo aan een baan te komen niet groter wordt.

Praktijkervaring leidt tot een beter beroepsperspectief

Studieloopbaanbegeleiding heeft niet alleen te maken met bepaalde kennis en vaardigheden, maar ook met identiteitsvorming. Waarom jongeren zich the right person for the job vinden, is deels afhankelijk van het beeld dat ze hebben van een bepaald beroep. Tijdens de stage of de werkervaring hebben jongeren de ruimte om een balans te vinden tussen het geïdealiseerde beeld van een beroep en de realistische praktijk, waarbij ze hun eigen beroepsbeelden aanpassen.

Het opdoen van verschillende werkervaringen en kwalitatief goede praktijkstages leidt effectief tot een beter beroepsbeeld en bevordert de loopbaanplanning. Dit geldt zelfs voor zogenoemde 'bliksemstages' (bedrijfsbezoeken van één dagdeel) van vmbo-leerlingen. Na deze stages lijken de leerlingen beter te weten welke verschillende beroepen er zijn, welke opleiding daarvoor nodig is en welke beroepen goed passen bij hun competenties en interesses. Ander onderzoek toont aan dat het effectief is voor loopbaanontwikkeling wanneer jongeren worden getraind op career learning:

de vaardigheid om via het verzamelen van ervaringen en informatie bij anderen een beeld over een beroep/sector te vormen.

Een beter beroepsbeeld leidt tot grotere arbeidsmarktkansen doordat arbeidsmarktinformatie meer 'manageable' en minder abstract wordt gemaakt voor jongeren. Wanneer jongeren beter weten hoe de arbeidsmarkt georganiseerd is, dan zal dit het maken van de beroepskeuze en de overgang naar een baan vergemakkelijken. Daarnaast leidt het exploreren van beroepen en verzamelen van informatie over deze beroepen tot betere loopbaankeuzes doordat ze meer inzicht hebben in welk soort werk en welke soort werkomgeving bij hen past.

Rolmodellen kunnen (beroeps)vooroordelen wegnemen

Effectstudies naar de invloed van praktijkervaringen op het verminderen van beroepsvooroordelen zijn niet gevonden. Wel is er veel geschreven over de achtergronden van de studiekeuze van migrantenjongeren. De voorkeur van jongeren met een migrantenachtergrond gaat vaker uit naar economische en sociale studierichtingen die minder goed aansluiten op de arbeidsmarkt, maar wel een hogere status hebben in de ogen van jongeren en hun ouders. Sectoren zoals techniek, verzorging, industrie en landbouw worden geassocieerd met 'vies, zwaar en handenwerk' en daarom als inferieur beschouwd, maar het zijn juist deze sectoren met de betere arbeidsmarktperspectieven.

Ook genderstereotyperingen hebben invloed op de 'zone van acceptabele beroepen'. Zo kunnen ouders met een migrantenachtergrond van mening zijn dat er verschillen zijn in de geschiktheid van beroepsrollen voor meisjes en jongens. Deze denkbeelden worden (impliciet) doorgegeven aan jongeren. Deze genderstereotyperingen kunnen echter omgebogen worden door de inzet van rolmodellen uit de eigen groepen. Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat vrouwelijke rolmodellen ervoor kunnen zorgen dat meisjes afwijken van genderconforme beroepskeuzes. Het zien van vrouwelijke rolmodellen kan echter ook bestaande genderstereotyperingen onder vrouwen versterken doordat het contrast tussen succesvolle en niet-succesvolle vrouwen duidelijker wordt. Dit fenomeen wordt ook wel het backlash effect genoemd.

Voor jongeren met een migrantenachtergrond zou het effect van rolmodellen met dezelfde culturele achtergrond in de praktijk ook deze twee kanten op kunnen gaan. Enerzijds zou de ontmoeting met deze rolmodellen in sectoren waar veel vooroordelen over bestaan (zoals techniek of landbouw) ervoor kunnen zorgen dat jongeren een beter beroepsbeeld krijgen, wat hun arbeidsmarktkansen vergroot. Anderzijds zou de kloof tussen een succesvol rolmodel van dezelfde culturele achtergrond en de jongere ervoor kunnen zorgen dat er een backlash effect ontstaat: migrantenjongeren zien dan vooral een contrast met zichzelf (het rolmodel is wel succesvol in techniek en ik niet) dat hun zelfbeeld kan bedreigen. Hierdoor wordt de kans juist kleiner dat ze de loopbaankeuze van het rolmodel volgen. In dit geval is het belangrijk dat rolmodellen werken aan een authentieke en emotionele band met de jongeren.

Randvoorwaarden voor praktijkervaring die de arbeidsmarktkansen vergroten

In de literatuur wordt gewezen op enkele randvoorwaarden als het gaat om de positieve effecten van praktijkervaringen.

1 GA ALS ONDERWIJSINSTELLING IN GESPREK MET JONGEREN OVER HUN VERWACHTINGEN

- Bespreek op school vooraf de verwachtingen over en kansen van de stage of werkplek

2 ZORG ALS ONDERWIJSINSTELLING VOOR VERBREIDING ÉN VERDIEPING VAN DE BEROEPSBEELDEN

- Stimuleer jongeren om werkdilemma's op te zoeken bij minstens twee sectoren
- Kies wellicht voor korte praktijkervaringen op meerdere plekken
- Ondersteun jongeren bij reflectie op hun concrete ervaringen en verkregen kennis

3 DOORBREEK OP SCHOOL DE STEREOTIEPE IDEEËN DIE JONGEREN EN OUDERS HEBBEN OVER BEROEPEN

- Besteed als onderwijsinstelling aandacht aan (gender)stereotiepe beelden over beroepen

4 ZORG OP DE WERKVLOER VOOR INSPIRATIE EN REALISTISCHE VERWACHTINGEN

- Zet als werkgever rolmodellen in en werk aan een authentieke en emotionele band met de jongeren
- Bespreek als onderwijsinstelling met de werkgevers de verwachtingen die zij van de jongeren hebben

5 ZORG VOOR DUURZAAM BELEID

- Zorg voor een krachtige loopbaangerichte leeromgeving op scholen
- Betrek als onderwijsinstelling de ouders van de jongeren gedurende de hele opleiding en faciliteer 'thuisbetrokkenheid'

